

ՌԻԴՂԱԳՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՍ LE FOYER ԹԵՐԹԵՆ

պէս կապեցի՝ և հալածեցի ամենայն չարի
դիմաց ծառայիս Աստուծոյ Ահազկերտին:

ՀԱՄԲԱՐՔԻ ԶԱՅՈՒՄ ԻՄ ԼԵՐԻՆՈՒՄ՝ ուստի է ինձ օգ-
նութիւն:

Օգնութիւն ինձ է Տեսաւն է որ արար զերկինս
և զերկիր:

Մի տարի քսանութիւն զոտն քո, և մի նշն-
շեցէ պահապանն քո:

Որպէս ոչ նշն է ոչ ի քուն երթայ՝ պահա-
պանն իսրայէլի:

Տէր պահեսցէ գրեզ և Տէր ընկալցի՝ գրեզ.
աշոյ ձեռամբն իւրով:

Արեգակն ի տուն քեզ մի մեղիցէ և մի լու-
սինն ի գիշերի:

Տէր պահեսցէ գրեզ և Տէր ընկալցի՝ աշոյ
ձեռամբն իւրով:

Արդ գրեցաւ և Արդգրեցաւ՝ ձեռամբ Գով-
հաննու գրչի վանկեղոյ, քոյին արամեան
ս' Ժ ք Գոյիսի Ժ՝:

Աստուած բարի վայելչումն տացէ Աստուա-
ծատուրի որդի Ահազիկ՝:

Հայր մեր որ յերի՞:

Տ. ԶԻՔՈՒՆԻ

1. Տղգրծ. կապեցի:

2. Վերի Աղօթքէն զաստուած՝ կարմիր կէտ-գիծով մը.
Մէկ տող գրաւող այս հինգ բառերը՝ կարմիր նօսրա-
գիր. 2-ն զլեւազիր երկաթագիր. Աղօթքին ամէն մէկ
տունին սկզբնաստուած՝ կարմիր-նօսրագիր է՝ զլեւազրով.
Եւ այս Աղօթքով ալ կը վերջանայ Բաժնագիրը:

3. Տղգրծ. երթայ:

4. Տղգրծ. բնկալցի:

5. Կարմիր կէտգիծէ մը յետոյ կը յաջորդէ՝ եօթը
տողով՝ վերջաբանը, կարմիր նօսրագիր:

6. Տղգրծ. երթեցեալ:

7. Ի մ Ժ Բ՝ 1258 + 551 = 1809 Յուլիսի 10.

8. Աւարեցն Աւազկերտան:

9. Ու կը վերջանայ կտր-զոգաւոր գիծով մը՝ որ ալ
ու ձախ կողմերու լուսանցագիծերուն կը միանայ միե-
նայն կարմիր մեղանով:

Բարեգի Le Foyer ֆրանսահայ թերթը
իւր 15 Յուլիսի 18 թիւին մէջ «Ռազա-
գրական դասեր» վերնագրին տակ կը դե-
գերի Բագմավիպի մէջ մեր հրատարակած
ռազդուաներուն շուրջը:

Մեր կատարած գործը օգտակար կը
գտնէ եւ կը ձայնակցի մեզի գրեթէ մեր
բոլոր ռազդուաներուն մէջ, բաց ի Հիւսիս,
Լոքսթրոն և Ժրնն Բառերէն. նախընտրե-
լով Հիւսիս, Լոքսթրոն և Ժրնն ձեւերը:

Այս բաներուն վրայ չխօսած՝ դատի մը
խնդիր կ'ընէ. Ես զայն աղուոր էի գտեր,
ինք զայն կը գտնէ քաղաքակրթութեան
արգելիչ... Այս Բնչ ոճրագործ գիր է եղեր
դատը, չէի գիտեր. Միամտօրէն զգրեի էի
սանկա անցողակի՝ քաղիսկին վրայ խօսած
ատենս, թէ «դատին դէմ թշնամութիւն
մը չունիմ, մանաւանդ թէ շատ ալ կող-
մակից չեմ անոնց, որ օր մը այնքան
հալածեցին այդ աղուոր գիրը»։ (կ'ական-
արկէի երկու տիտաններու երբեմնի կոթ-
ւին, ուր դատի պաշտպանը տարաւ յաղ-
թանակը)։ «աղուոր ըսելս ալ չկարծէք որ
երբեմնի անունս ու երբեմնի եւ այսօրուան
մականունս այդ գրով սկսելուն համար
ըլլայ»։ (Ըսելս կու գայ որ դատի նոր թըշ-
նամին անունին կամ մականունին մէջ
անպատճառ յիշն գրին ըլլալու է, որով
խնդիրը փոստի տառայի երեւոյթը առած
է)։ «ԲՆ, այլ ինձի համար լինէն շատ
աւելի կակուղ է այն», ու զրեւ էի կարգ
մը օրինակներ. (տես Բագմավիպ, Ապրիլ,
էջ 117), եւ հետեւեցուցեր էի թէ «Աս ըսել
է՝ թէ դատը յիշն կակուղ է: Սը մը կը
խօսինք ասոնց վրայ»։

Այդ օրը չէի կարծեր սակայն որ այս-
քան շուտ զար, եւ այս տաքերուն, ուր
յիշն կամ դատի մասին գրելն ալ, կար-
դացնելն ալ բաւական տաղտկալի պիտի
ըլլայ. բայց ստիպուած եմ քանի մը խօսք
ըսելու:

լեզուին մէջ. ձեր բոլոր Ի-երը դատ կը հնչէք. merci կը գրէք, եւ մէկսի կը կարգաբ. frèrere՝ ֆրէր, père՝ փէր, titre՝ տիր, րիտի։ Պիտի ըսէք որ դուք ալ ստադ կ'ըսէք, Ի-ը դատի էք փոխեր. ատոր պարկ.ը փոխեր է. (պարսիկ խե՛ս՝ սէ է. ինչպէս բախտ՝ բաստ, դուատոր, դուխտ)։ յունաւունը ասորուն, գենդ stàre, պհլ. star, լատիններէն stella. նոյնպէս երբայական սաֆֆիտը եւ յունական սաֆֆիրոսը՝ կ'ընէք չափիդայ. ըսել է որ յ, ր գրէրը լծորդ են... յ, ր յայտնի է որ լծորդ են, րէն ալ անտարակոյս, սոսեւայ էր, ու նման ձեւերը՝ կ'ընէք տեսեր էր, բերեր էր, հեն... Այդ պատճառաւ է որ մենք ալ frèrere-ը ֆրէր կ'ըսենք։ — Այո՛, եւ սակայն Le Foyer թերթը կ'ըսէ թէ «Քաղաքակրթութիւնը՝ դատին հեռանալուն մէջ է, եւ մարդկութիւնը դատը ջնջելուն մէջ կը գտնէ իր յատկաշնորհները»... Կը հասկընանք, ուստի օր առաջ փոխեցէք հնչու. միրդ... Թէ ոչ՝ դուք ալ անուպայ բարբաւոսներուն կարգը պիտի անցնիք, եւ Անատոլի հէտաիկներէն վար մնաք։

Անատոլի հէտաիկներէն աւելի քաղաքակրթ կ. Պոլսեցի ո՛ր թուրքն է որ դ-ը գ-ի է փոխեր. իմ գիտցածս հակառակն է. Պոլսեցին է որ գ-ը դ-ի փոխած է. յօճուգ, կ'ընէ սեռական՝ յօճուդոն. օյմագ, օյմադի, օյտուդոնտան, հեն։ Եւ չէ՛ որ գ եւ զ լծորդ են իրարու։

Ղատը գիմի կամ գիմը դատի փոխող է. Պոլսեցի թուրքը կամ Անատոլի հէտաիկը որեւէ յանցանք չեն գործած. մի՛ գուցէ յօդուածագիրը կիրտիք՝ կէլտիք բաւերուն կիրտոսի, կէլտոսի կոշկոռոտուն ձեւերն ունեցած ըլլայ մտքին մէջ այդ սողիքը գրելուն. մենք սակայն խէի հետ գործ չունինք։

*
**

Գլուխ բանից խօսիցաւ Ղատը աղուոր գիր է։ Եթէ աղուոր չըլլար, Յունարէնի պէս լեզու մը դատ գիր չէր ընդուներ իր այբբենին մէջ. Եթէ աղուոր չըլլար, ֆրանս-

սերէնի պէս լեզու մը իր Դ գիրը դատ չէր հնչեր։ Եթէ աղուոր չըլլար, սա աղուոր բառը այնքան աղուոր չէր ըլլար։ Եթէ աղուոր չըլլար, իմ մկրտութեան ա. նունս ու մականունս անով չէին սկսեր. (այն ամէն բաները որոնց ըով կրնանք դնել իմ ու մեր՝ միշտ աղուոր են)։ Եթէ աղուոր չըլլար, Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Սահակ զայն Յունաց լամվտային դիմաց չէին տընկեր՝ անխախտ զեռնդմամբ. այլ կը դնէին մեր հայկական թանձր լիւնը. Եթէ աղուոր չըլլար՝ Ալվազովսքին այնպէս աղուոր կերպով չէր պաշտպաներ... Եթէ աղուոր չըլլար, Բագրատունին լիւնի փոխած դատերուն գագաթը փշիկ մը չէր գամեր՝ իմացնելու համար որ դատ է անիկա, այսինքն բարակ դիւն, եւ ոչ թանձր լիւն. — Եթէ աղուոր չըլլար, չէր ըսեր Արիստակէս գրիչ. «Եւ զի դատը լծորդ է լիւնիդ, հերիք համարեցան սուրբ թարգմանիչն դատի գլխով գծագրել եւ ոչ մերով թանձր լիւնիւ, որպէս էղի էղի, եւ ոչ էլի էլի, զի այս թանձր է եւ յախնթոր» (Ամէն ասես)։ — Եթէ աղուոր չըլլար, հայ լեզուի ամենահին ձեռագիրները յատուկ անուններն եւ յունարէնէ անունած բառերուն բոլոր լամվտաները դատով չէին գրեր։ Զեռքին տակ ունիմ, (նիշդ տակը, եւ թուրք լիւնը դրած կը գրեմ, Լադրեան ճեմարանի հրատարակած լուսատիպ աւետարանը՝ գրուած 887—ին. քովիկա ալ Մլքէի մեր վանքին ձեռագիր աւետարանը, սա ալ 902—ին գրուած։ Ասոնց մէջ բոլոր այդ բառերը դատով են. Խարայէդ, Եղի եղի (այսպէս է առաջինին մէջ, երկրորդին մէջ եղի եղի)՝ դամասափաթմանի, են, են...—Եւ... կարծեմ... պէտք է խոստովանինք որ նախ նիք, Ս. Մեսրոպ, Ս. Սահակ մեզմէ աւելի իմաստուն էին եւ ճաշակաւոր... ուստի, եթէ դատը աղուոր չըլլար՝ պիտի չդնէին լամվտային դիմաց։ Ղատը եթէ կակուղ չըլլար, նայ տառերուն կարգը պիտի չխոսնէին, եւ, ք գրերուն պէս յնախդիրը պիտի չհանէին շալակը. յոնապիս, յոնապիս, ինչպէս յոմսիկ, յիմսիկ. մինչ լիւնով սկսող ոչ մէկ բառ կայ՝ որ ըթով հնչուի։

Քաղաքատունին անգամ թէն սուրը ձեռքը առած դատին քիթը փրցնել կը հզնի՝ զայն անքիթ մնացած դատին գազաթը փակցնելու համար, տեղէն թէ ինչ կ'ըսէ. «իցէ թերեւս միւս եւս պատճառ դու բացատրելոյ նախնեաց գլոյթ լերկ եւ նայ լին օտարաց, այսինքն ամենահոգի դասիւ. այն զի բարակ դ կամ չ Յունաց գրեթէ նոյնանայ ընդ ամենալերկ լին, կամ որպէս գաղղիացիք այսօր անուանեն եւ հնչեն *L mouillée*. որ երկոքին տառքդ նոյնաձայն են այժմ ի բերանս Յունաց եւ Գաղղիացոց. Օրինակ իմն ի բառն *ֆայրի* եւ *failli*. յորոց թէպէտ յունականն գրեալ ամենանուրբ դատիւ եւ գաղղիականն ամենալերկ լինելու, երկոքին զան նոյնանան ի մի ձայն ֆայրի՝ ի բերանս երկոցունց ազգացդ, թերեւս (ինչո՞ւ բերեալ) սանձը այսպիսի ինչ նոյնութիւն կամ նմանութիւն տեսնալ նախնեաց ընդ ամենահոգի դատ եւ ընդ ամենալերկ լամպտա Յունաց, առաւել ընտրեցին զինիւ բացատրել զայն քան լինիւ. երկուցեալք թերեւս եւ ի սովորական յայնմ թոր թանձրութենէ լինին մերոյ»։ (էջ 20)։

Նոյնը նաեւ «Ջարդացելոց»ին մէջ, էջ 657, կը գրէ. «Մեզմ էին դ եւ չ բազում ուրեք ի բերանս ուղղաթոս եւ հմուտ զբազէտ նախնեացն»։— Երգնկացին ալ կ'ըսէ. «Զի որ յայլ ազգ լինով է անուն՝ ի մերս դատով սահմանեցին վասն թանձրութեան լեզուիս» (այսինքն լինին մերոյ), եւն, եւն։

Փշիկի պատմութիւնը յետին դարերու գիւտ է. Լազարեան ճեմարանի ամենահին աւետարանը, մեր Մլըէիներ, եւ քիչ տարի վերջ գրուած Տրապիզոնի զմայլելի աւետարանը փշիկ չեն ճանչնար։ Մեր մէկ քանի գրիչներուն արուեստակեալ բացատրութիւններն են։ Նոյնպէս զին, դատ, թանձր լին, բարակ լին, բոլոր դատարկ խօսքեր են. ամէն զիր պէտք է լաւ արտասանել. կարելի՛ է նոյն գիրը թանձր արտասանել, նուրբ արտասանել. օրինակի համար մեր լալ բառը, արտասուել, ինչպէս պիտի արտասանենք որ զանազանութիւն լալ՝ այլազգ բառէն, որ մեղեմիկ քար ըսել է։

Գիր մը շատ անգամ կը թանձրանայ իր մօտ գտնուած գրին տեսակէն. «դատն մեր դուն ուրեք կոկորդային է, կ'ըսէ Այվազովսքի, այսինքն ի բառս յորս զինի դատին իցէ եւ այլ տառ քաղածայն խաժ եւ թանձր, որպէս ի բառս նորայր, յաղ, մաղրանք, չաղիկ, եւայլն. եւ այն եւս ոչ երբեք հանգոյն դայինն Արարացոց. իսկ ի յուլազոյնս ի բառից, ամենանուրբ հնչէ ի բերանս մեծի եւ փոքու հանգոյն պարսկական եւ օսմանեան դատին ի բառս պաղ, պաղի, օղոյ, աղաձ, աղբ, եւայլն»։ (էջ 11)։

Լ եւ Ղ լծորդ են. լեզուին մէջ ուր որ լին գրուելը է լին, ուր որ դատ գրուելը է՝ դատ պէտք է մնան. արիւթիւն լինով պիտի ըսենք, սպմուն ալ դատով. պիտի ըսենք մատախոյ, եւ մատախլապատ, աղ եւ սնդի (անալի), այսպէս եւ միւս բոլոր բառերը։ Ջանանք միայն իբր մեր անմահ նախնեաց արժանաւոր զաւակներ՝ լաւ արտասանել ամէն զիր, որպէս զի *Le Foyer*-ի յօդուածագիրն ստիպուի ըսել թէ «քաղաքակրթութիւնը դատին մօտենալուն մէջ է, եւ մարդկութիւնը դատը գգուելուն մէջ կը գտնէ իր յառաջդիմութիւնը»։

* *

Նոյն յօդուածագիրը մեզի համակարծիք չէ նոյնպէս երբ կ'ըսենք թէ պէտք է Հիւկոյ ու Լոքարնոյ, եւ Ժրենս գրել եւ ոչ թէ Հիւկո, Լոքարնո, Ժրենկո։

Ինչո՞ւ. որովհետեւ «մեր կարծեքով, կ'ըսէ, ուր որ կարելի է՝ ուղղագրութիւնը պէտք է զիմէ պարզութեան եւ ոչ բարդութեան։ Օտար բառերուն վերջը օի տեղ ոչ գործածելը՝ աւելորդ երկարացում մըն է »։

Այսինքն թէ ոյի տեղ օ գործածելը հայ հոյութիւն է լեզուին ոգւոյն դէմ, որուն թողութիւն չկայ. երբ մարդ իր լեզուին ոգւոյն համաձայն ոչ կը գրէ՝ ըսել է կը զիմէ պարզութեան, բարդութիւնը հակառակին մէջ է. գիր մը աւելի զնեղով աւելորդ երկարացում չ'ըլլար. ֆրանսացիք

ils étaient *կը* գրեն. շորս գիր աւելորդ. չէին կրնար գրել ils *étaient*. կրնային. բայց պիտի մեղանչէին լեզուին ոգւոյն դէմ: Եւրոպական օ գիրը մեր ո գրին կը համապատասխանէ. մենք օ գիր չունինք, օն՝ ասն է. Հիւկո գրելով՝ կոպիտ սխալ կը գործենք. Hugau չէ, թէ եւ հոս ալ Հիւկաւ պէտք էինք գրել. պէտք է գրենք Հիւկո, եւ գի ո գրով բառ չի վերջանար մեր լեզուին մէջ, այլ յի կ'ուզէ, պէտք է գրենք Հիւկոյ: Արդէն սեռականին մէջ պիտի գնենք այն յին, ուղղականը գրել Հիւկո, սեռականն ընել Հիւկոյի, ուրիշ այլ լանդակութիւն մըն ալ ասա Նոյնը նաեւ Լոքսբուրի համար: Ֆրանսացիք Rousseau կը գրեն, Բնչ գործ ունին այդ բոս մը գրերը հոտ. Ինչո՞ւ չեն գրեր Rousseau. Ինչո՞ւ չեն գրեր Boilo, այլ կը գրեն Boileau, եւն, եւն...

Հայերէն լեզուին մէջ օ գրով վերջացող ոչ մէկ բառ կայ. աւ վերջացող շատ. *աւ* վերջացող օտար անունները առով կը գրենք մենք՝ ըստ մեր լեզուին, ֆրանսացին ալ *աւ* կը գրէ՝ բայց կը կարգայ օ, իր լեզուին ոգւոյն համաձայն. Breslau անունը իրենք Bréss-lô կը կարդան, մենք Պրեսլաւ:

Ժրեկվ գրելը անհիթիթութիւն է. հայ լեզուն բուսած օրէն ի վեր այդ եվ անդաւրեանական ձեւը տեսած չունի իր մէջ. երբ արդէն ունի իր զմայլելի եւր, պարգեւ, պարբեւ, յարեւ, տնքեւ, եւն, եւն, այս հրաշայի պարզութիւնը թողած՝ երթալ եվի նման հրէշային յարդուրեան զիմեւ՝ երբեք պիտի չվայլենք ի բարիգի՝ լուսոյ քաղաքին մէջ հրատարակուած թերթի մը, որ *Le Foyer* անունն ալ ունի. — Պոյլե-իկն ալ պոլեիկ վայրենի ձեւով կը գրէին սկիզբը. հիմա շատեր ուղիղ կը գրեն, բայց դեռ կան սխալ գրողներ: Պարոնայք, պէտք է յարգանք ունենալ հայ լեզուին հանդէպ, զանձ մը ունինք, արժէքը պէտք է գիտնալ անոր...

«Մեր լեզուին օրէնքները, կը շարունակէ նոյն յօդուածագիրը, օտար բառերուն վրայ կիրարկելը անտեղի է: Օրի-

նակի համար, եթէ կէտ առ կէտ հետեւինք հայ լեզուին այն օրէնքին որուն համեմատ բառերուն վերջը իվ ձայնը պէտք է գրել անպատճառ իս, (Ինչպէս հաշիւ, պատիւ, անիւ, եւն), եւ ելլենք Լատիվ-է-Ֆլէօրին Լատի գրենք (եւ ըստ Հ. Ղազիկեանի պէտք է անպատճառ այդպէս ընել՝ համակերպելու համար հայ լեզուին օրէնքին), այն ատեն Ինչպէս պիտի կրնանք գրել Արթա Տըլատիւ, որպէս զի կարդանք Delarue»:

Հայ լեզուին մէջ ոչ մէկ բառ կայ որ իվ վերջն ունենայ. Լատիւ — է — Ֆլէօրին՝ պէտք է գրենք Լատի, իսկ *Delarue* առնունք՝ Տըլատու: Մենք պարտական չենք ֆրանսացուց հնչումը պահելու գրութեան մէջ. Երբ ֆրանսերէն կը խօսիք, եւ այդ անունը հարկ է՝ ըլլայ արտասանել, հնչեցէք ֆրանսական հնչումով, իսկ երբ հայերէն կը գրէք, գրեցէք մեր հնչումով. մի՛ ֆրէնկանաք:

Թխուս անունը հայը կը հնչէ ոս, իտալացին ոս (ձէզու), անգլիացին ոս (ձիւզու), գերմանացին ոս (Էշզու), յոյն. ոս (Թիզու), ֆրանսացին ալ իս, (ժէզիւ). արդ ո՞վ ըսաւ թէ մենք միայն պէտք է ֆրանսացիին հետեւինք. ամէն ազգ իր հընչումն ունի, ըլլայ հին՝ ըլլայ նոր անունները տառադարձելուն մէջ. Bossuet բառին Դն ինչ պիտի ընենք այն ատեն. Լատիներէն բառ մըն է, *bos suetus*, ժրաջան եզ. Լատինը կը հնչէ սուսդուս. եթէ գրենք Պոսիւս, պիտի կարդանք Պոսիվէ գի ո գիրը ձայնաւորէ ատաջ միշտ վեւ է. պիտի գրենք ստիպուած, Պոսուս, եւ անա եկաւ ընդհանուր կանոնին, *u* = ոս:

«Կը յիշենք, կ'ըսէ, հայ ուսուցիչ մը որ իս երկվային բառերու սկիզբը եւս արտասանութենէն տարուելով, իր անունը, որ Եւսուսֆեան էր, կը գրէր Խոսիֆեան, առանց մտածելու որ մարդ կրնար տալու կարդալու զայն Ivsifian կամ Uçufian»:

Կ'երեւայ թէ հայ լեզուի այբուբենը զիտէ եղեր այդ ուսուցիչը, եւ զիտէ եղեր որ մարդ երբեք պիտի չկրնար՝ տարուել Ivsifian կամ Uçufian կարդալու:

Մեր օ գիրը թէ՛ բաղաձայն է եւ թէ՛ ձայնաւոր: Բաղաձայն է բառերուն վերջը ա, եւ, ի, յանգում: հա, յա, քարեւ, փը-նեւ, րիւ, Լարիւ, աւիւ, եւն: Բառերուն մէջ երբ իրմէ վերջ ձայնաւոր ունենայ, քաղաւոր: քարիւն, դիւական, եւն, եւն:

Ձայնաւոր է՝ երբ բառերուն մէջն ու վերջը արմատական բաղաձայն մ'ունի իրմէ վերջ: արիւն, հիւն, իւր, իւրաքան-լիւր: Խախֆեան:

Խախֆեանը պիտի կարդայ հայը ան-վըէպ Եռասոֆեան, զի իս ձայնը եռի կը փոխէ լեզուն: Իսկ երբ յ կամ զ նախդիրը գայ, կ'առնէ իր բնական ձայնը իս: Այդ օ գրերը ունենալով իրենցմէ վերջ բաղա-ձայն գրեր՝ երբեք իվ պիտի չկարդացուէ-ին, եւ մարդը լաւ է ըրեր:

Վերն ըսաւ տեղ մը. «Ալդէն, մեր լե-զուին օրէնքները օտար բառերուն վրայ կիրարկելը անտեղի է »:

Ոչ, տիար: Մեր նախնիք ամէն օտար բառի վրայ մեր լեզուին օրէնքները կիրարկեցին: Israëլը ըրեր են Խորաթիւ, յի մը զրեր են, որովհետեւ հայ լեզուն ա-էն վերջ ուրիշ ձայնաւոր չ'ընդունիր առանց յի գրին:

Saülը ըրեր են՝ Սաիւդ. Machaon-ը Մաքաիոն, Simeon-ը Շիմաիոն. Bethlé-émը՝ Բեթղէէմ, Leon-ը՝ Լեոն, եւն եւն:

Ոչ միայն մեր ազգը՝ այլ ամէն ազգ նոյն բանը կ'ընէ. Իտալացիք Victoriaն կ'ընէ Vittoria, Egypte՝ Egitto, New York-ը կ'ընէ Nuova York. Նոր Եորք, ինչպէս կ'ընէինք մենք ալ ատենով. տը-պըլեու չունի իտալացիին, ուստի կը թարգ-մանէ չանդանչելու համար իր լեզուին ոգւոյն գէմ. մենք կ'ըսենք հիմա Նիս Եորք, սիալ է. կամ պէտք է ըսենք Նիս Եորք, կամ Նիս Եորք, ինչպէս կ'ըսենք Նիստոն Newton. Նիսը ստիպուած ենք հնչել Նիվ, որ սիալ է, ew՝ եւ է, եւ ոչ իս, ինչպէս Նիստոնին մէջ:

«Պրոնաներէն օս ն պէտք է արտագրել եւ ով, ինչպէս Սէնթ-Էսթաշ, եւ (քաղա-քը)», եւայլն:

Հայը այդ այլանդակ ձայնը կը հանէ մէկ պարագայի միայն. երբ տղընդեր գան-ձակը խոկէ խծկէ մոզգայլելով, եւ յետոյ ործկալով ու շմալով դուրս զգայո՛ւ գինե-հոտ անդրոյթներ, այն ատեն այդ եւ ձայնը կը հանէ. ամէն հայ գրիչ Սէն-Լազարը, Սէնդ-Էլլէնը կը թարգմանէ Սուրբ-Լազար, Սուրբ-Հեղինէ. Սէնթ-Էսթաշն ալ պէտք է ընէ Սուրբ-Եւստաքիոս: Europeը Եւրո-պա կ'ընենք, Eusèpeը Եւսեբիոս է, Eu-terbeը Եւտերպէ է, Euripideը Եւրիպի-դէս է, եւն. եւն. Սէնթ-Էսթաշը ինչ խաբախատաւ է հայերէնի մէջ...:

«Eveը գրենք եվ, սն իս, եւ iveը իվ», կը պատգամէ. ոչ. Eveը եւ, սն ու, եւ iveը՝ իս, պէտք է ըսէ հայը. ատենք քիւր-տերէն են:

Հայ ընթերցող, ուշ դիր գրածներուս՝ եթէ քչիկ մը սէր ունիս զմայելի լեզուիդ վրան: Այդ պատգամատուն սապէս կը սկսի իր յողուածը. «Բազմավէպ»ի մէջ Հ. Ա. Ղազիկեան նորէն բա՛ն ու բըիշը ձեռք է առեր՝ մաքրելու մեր այսօրուան աշ-խարհարարին ազգասեան ախոռը: Շատ օգտակար գործ մըն է իր կատարածը»:

Այն ատեն ինչո՞ւ արգելք հանդիսա-նալ, եւ սիսալ վարդապետութիւններով գայթակղեցնել փոքրերը. աշխարհարարին ազգասեան ախոռին ամենէն աւելի ջըն-ջուելի բաներն ելեր կը պաշտպանէ. մինչ-դեռ պէտք է ձայնակցէր ինծի, եւ միասին մաքրէինք:

Գուն, հայ տղայ, չըլլայ թէ մտիկ ընես իրեն եւ գրես

Հիւսիս, ԼՈՔՍՄՆՈ, ԺԸՆԵՎ

Այլ գրէ՛

Հիւսիս, ԼՈՔՍՄՆՈՅ, ԺԸՆԵՎ:

Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ